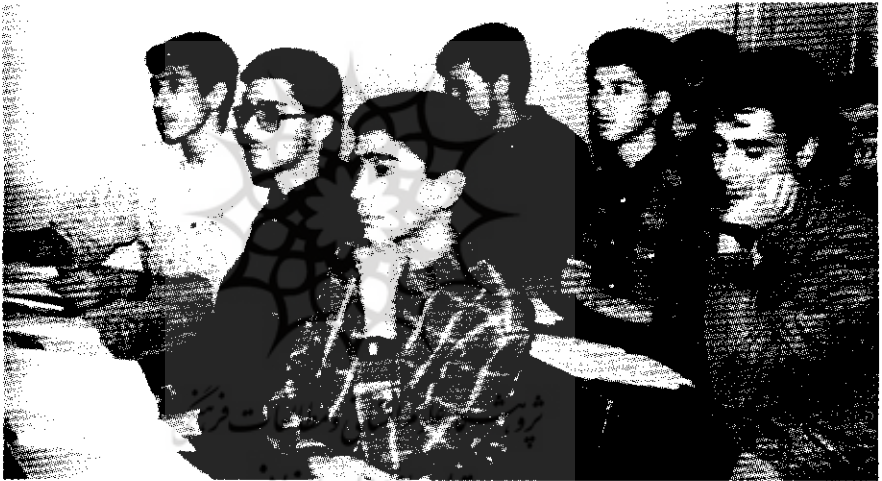

دوره‌ها و رشته‌های تحصیلی در ایران و ضوابط تحصیل در آن

قرار می‌گیرد:

- ۱- تعریف، اهمیت و ضرورت دوره متوسطه در نظام آموزش و پرورش
- ۲- دوره متوسطه در نظام‌های آموزش و پرورش جهان و مدت تحصیل در این دوره
- ۳- انواع مدارس متوسطه در ایران
- ۴- تاریخچه مختصر دوره متوسطه
- ۵- ویژگی‌های طرح جدید آموزش متوسطه در ایران
- ۶- اهداف آموزش متوسطه
- ۷- ساختار دوره متوسطه، پیش‌دانشگاهی و

احمد صافی

قسمت پنجم: دوره متوسطه

در مقالات قبل (در شماره‌های ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۹ و ۲۸۰) در مورد ساختار آموزشی ایران، دوره‌های پیش دبستانی و دبستانی و دوره راهنمایی تحصیلی مطالبی مطرح شد. در این شماره و شماره‌های بعد، چهارمین دوره تحصیلی ایران تحت عنوان دوره متوسطه (عمومی، فنی و حرفه‌ای و کار دانش، از زوایای متعدد به شرح زیر مورد بحث

کاردانی پیوسته

- ۸- وضعیت کمی دوره متوسطه و توزیع دانش‌آموزان در شاخه‌ها و رشته‌های تحصیلی
- ۹- ویژگی‌های دانش‌آموزان دوره متوسطه
- ۱۰- ضوابط ثبت نام و تحصیل در دوره متوسطه

است و یک دوره میانی که به واسطه بسیاری از فشارهای روانی، جسمانی و مشکلات سازگاری، ویژگی‌های خاصی را به نوجوان و جوان می‌بخشد. این دوره در بسیاری از کشورهای در حال توسعه منبع تولید نیروی انسانی نیمه ماهر است.

این دوره ممکن است از سه جهت دوره انتقالی باشد:

۱- انتقال از آموزش عمومی، همگانی و غیرتخصصی به آموزش دانشگاهی، تخصصی و خاص عده‌ای محدود.

۲- انتقال از دوره کودکی که نیازهای فرد تحت نظر و مراقبت دیگران تأمین می‌شود به دوره جوانی و بلوغ که به فرد استقلال و احساس قبول مسئولیت می‌دهد.

۳- دوره انتقال از محیط آموزشی به محیط کار و زندگی.

نکته قابل توجه این است که هر یک از این ابعاد به تنهایی از اهمیت و حساسیت ویژه‌ای برخوردار است.

در دوره متوسطه، برنامه‌های درسی متنوع در شاخه‌ها و رشته‌های تحصیلی تقسیم شده و در نتیجه فرصت‌های مناسب برای انتخاب درس و رشته تحصیلی، براساس استعداد، علاقه، معلومات پایه و نیازهای آینده بهتر فراهم می‌شود. در این دوره قسمت اعظم استعدادهای اختصاصی نوجوان و جوان بروز می‌کند، قدرت یادگیری آنان به حد اعلای خود می‌رسد، کنجکاوی آنان جهت معنی می‌یابد و مسائل جدید زندگی نظیر انتخاب رشته، انتخاب حرفه و شغل، اداره خانواده و گرایش به مرام و مسلک، ذهن آنان را به خود مشغول می‌دارد و به مرحله ادراک ارزش‌های اجتماعی، اقتصادی و معنوی می‌رسند. از این رو، این دوره در نظام‌های آموزش و پرورش کشورهای مختلف جهان اهمیت زیادی دارد (صافی، ۱۳۸۱).

دوره متوسطه از لحاظ میانی فلسفی، زیستی، روانی و اجتماعی دوره بسیار مهمی است، دوره‌ای

- ۱۱- برنامه‌های درسی دوره متوسطه
- ۱۲- کتاب‌های درسی دوره متوسطه
- ۱۳- ضوابط امتحان و ارتقای تحصیلی در این دوره
- ۱۴- افت تحصیلی در دوره متوسطه
- ۱۵- تربیت و تأمین دبیران دوره متوسطه
- ۱۶- هدایت تحصیلی در دوره متوسطه و ضوابط انتخاب رشته تحصیلی
- ۱۷- انواع شوراهای و انجمن‌ها در مدارس متوسطه
- ۱۸- انجمن اولیا و مربیان و نقش آن در این دوره
- ۱۹- انواع آیین نامه‌های مدارس متوسطه
- ۲۰- نکات مورد توجه والدین در زمینه ارتباط با مدرسه و موفقیت تحصیلی فرزندان

۱- تعریف، اهمیت و ضرورت دوره متوسطه

دوره متوسطه دوره‌ای است که در آن دانش‌آموزان گروه سنی چهارده تا هجده یا هجده ساله ایرانی تحصیل می‌کنند و به علت تنوع برنامه‌ها و تعدد رشته‌های تحصیلی، فرصت انتخاب دارند (صافی، ۱۳۸۱).^۱

از کلمه متوسطه در نظام آموزش و پرورش چنین بر می‌آید که دوره مذکور نقش واسطه میان دوره ابتدایی و دوره عالی را ایفا می‌کند (صافی، ۱۳۸۱).

در گزارش نهایی اجلاس منطقه‌ای یونسکو آمده است: "دوره متوسطه عبارت است از دوره بزرگ یا دوره انتقالی میان آموزش پایه که عمومی و غیرتخصصی است و آموزش تخصصی‌تر در سطح آموزش عالی، دوره انتقال میان کودکی و جوانی

۲- دوره متوسطه در نظام‌های آموزش و پرورش جهان و مدت تحصیل در این دوره در طبقه بندی بین‌المللی آموزش و پرورش، آموزش را به هشت مقطع تقسیم می‌کنند (لوتان کوی، ترجمه عیسی سرخاب، ۱۳۷۵):

- ۱- آموزش پیش دبستانی
- ۲- آموزش ابتدایی
- ۳- آموزش متوسطه دوره اول
- ۴- آموزش متوسطه دوره دوم
- ۵- آموزش عالی، سطح اول
- ۶- آموزش عالی، سطح دوم
- ۷- آموزش عالی سطح سوم
- ۸- آموزشی که تعریف آن بر حسب مقطع غیرممکن است.

در عرف بین‌المللی، آموزش متوسطه به سومین مرحله آموزش رسمی اطلاق می‌شود. ساختار نظام متوسطه در کشورهای مختلف جهان شکل‌های متفاوتی دارد. در بعضی کشورها، آموزش متوسطه بعد از آموزش ابتدایی آغاز می‌گردد و در بعضی دیگر آموزش متوسطه در دو دوره متوالی، از هم متمایز می‌شود و دوره اول و دوره دوم نام می‌گیرد.

که آموزش عمومی را به آموزش عالی پیوند می‌دهد و گروه کثیری را برای ورود به جامعه و بازار کار مهیا می‌کند. از این رو هر نوع نارسایی و خلل در این دوره وجود داشته باشد، مستقیماً بر عملکرد و کیفیت هر دو حلقه آموزش عمومی و عالی تأثیر بسزایی خواهد داشت.

طبق سرشماری سال ۱۳۷۵، متجاوز از ۷ میلیون نفر (۱۱/۸۵ درصد) از جمعیت ۶۰ میلیونی ایران در گروه سنی ۱۵-۱۹ ساله قرار داشته‌اند. گروه سنی ۱۴-۱۷ ساله بیش از ۶ میلیون نفر (۱۰/۱۳ درصد) بوده است که با توجه به روند رشد جمعیت ایران (۶۶ میلیون نفر در سال ۱۳۸۱)، جمعیت این گروه سنی تاکنون بیش تر شده است.

بنابر دلایل یاد شده، دوره متوسطه از دوره‌های مهم تحصیلی است که سرمایه‌گذاری بیش‌تر در این دوره، توسط مسئولان و برنامه‌ریزان کشور، مدیران و کارشناسان آموزش متوسطه و توجه همه جانبه پدران و مادران به تعلیم و تربیت نوجوانان را ضروری می‌سازد.

طول دوره متوسطه در برخی از کشورها ۶ سال، در بعضی ۵ سال و در بعضی ۴ یا ۳ سال می باشد. جدول شماره یک، سن ورود و طول دوره تعلیمات عمومی (اجباری) و دوره ابتدایی و متوسطه را نشان می دهد (سال نامه آماری یونسکو، ۱۹۹۴). مدت تحصیل در دوره متوسطه در ایران ابتدا ۶ سال بود که دو دوره اول و دوم متوسطه را شامل می شد. در نظام متوسطه اجرا شده در سال تحصیلی ۱۳۵۴-۱۳۵۳، مدت تحصیل در دوره متوسطه ۴ سال اعلام گردید و در طرح جدید نظام متوسطه که از سال تحصیلی ۱۳۷۰-۱۳۷۱ در ایران به مورد

دوره متوسطه در مطالعات تطبیقی به دوره ای از تحصیلات رسمی گفته می شود که آموزش گروه سنی یازده تا هجده ساله را در بر می گیرد.

در مدارس متوسطه جامع، دروس نظری، فنی و حرفه ای به صورت یک برنامه جامع ارائه می گردد، به گونه ای که دانش آموزان بتوانند طبق استعداد و علاقه خود دروس را انتخاب کرده، ادامه تحصیل دهند (صافی، ۱۳۷۹).

مدت تحصیل در دوره متوسطه در کشورهای مختلف، متفاوت است. در بعضی از کشورها دوره متوسطه جزو آموزش عمومی (اجباری) می باشد.

نام کشور	دوره ابتدایی		دوره اول متوسطه		دوره دوم متوسطه	
	سن	طول دوره	سن ورود	مدت تحصیل	سن ورود	مدت تحصیل
الجزایر	۶-۱۵	۹	۶	۶	۱۲	۴
ایران	۶-۱۴	۸	۶	۵	۱۱	۳
ترکیه	۶-۱۴	۸	۶	۵	۱۱	۳
پاکستان	۵-۱۳	۸	۵	۵	۱۰	۳
هند	۶-۱۱	۵	۵	۵	۱۰	۳
کره جنوبی	۶-۱۲	۶	۶	۶	۱۲	۳
مصر	۶-۱۲	۶	۶	۶	۱۲	۳
مکزیک	۶-۱۲	۶	۶	۶	۱۲	۳
امریکا	۶-۱۶	۱۰	۶	۸	۱۴	۰
آلمان غربی	۶-۱۵	۹	۶	۶	۱۰	۶
انگلیس	۵-۱۶	۱۱	۵	۶	۱۱	۳
فرانسه	۶-۱۶	۱۰	۶	۶	۱۱	۴
ژاپن	۶-۱۵	۹	۶	۶	۱۲	۳
کانادا	۶-۱۶	۱۰	۶	۶	۱۲	۳
اتریش	۶-۱۵	۹	۶	۶	۱۰	۴
شوروی سابق	۷-۱۷	۱۰	۷	۵	۱۲	۳
یوگسلاوی	۷-۱۵	۸	۷	۴	۱۱	۴
آلمان	۵-۱۶	۱۰	۵	۱۰	۱۶	-
لهستان	۶-۱۵	۱۰	۶	۹	۱۵	-
کره شمالی	۶-۱۵	۱۰	۶	۹	۱۵	-
جمهوری خلق	-	-	۷	۵	۱۲	۳

مأخذ: سال نامه آماری یونسکو ۱۹۹۴، صص ۲۷۷، ۲۱۸.

سازمان‌های اختصاصی براساس اساس نامه و آیین‌نامه‌هایی است که به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش رسیده است.

۴- تاریخچه مختصر دوره متوسطه در

ایران

تأسیس دارالفنون در سال ۱۲۲۸ شمسی، سرآغاز کار مدرسه متوسطه به سبک جدید در ایران است که توسط امیرکبیر پایه‌ریزی شد و به وسیله ناصرالدین شاه افتتاح گردید. الگوی این مدرسه از نظر ساخت، برنامه‌های درسی و مقررات آموزشی از کشورهای اروپایی، به ویژه فرانسه اقتباس شده است.

پس از دارالفنون، در شهرهای تبریز، ارومیه، اصفهان، همدان و رشت نیز مدارس متوسطه پسرانه و دخترانه به صورت خصوصی دایر شد.

هم زمان با ایجاد و گسترش دبیرستان‌های نظری دولتی و خصوصی، تأسیس مدارس متوسطه فنی و حرفه‌ای نیز مورد توجه قرار گرفت و مدرسه فلاح در رشت (۱۲۹۳)، هنرستان فنی با دو رشته درودگری و فلزکاری (۱۲۸۵) و دبیرستان تجارت (۱۳۰۳) در تهران به وجود آمد.

در دستور تحصیلات شش ساله متوسطه مصوب سال ۱۳۱۰، پس از دوره شش ساله ابتدایی، دوره متوسطه به صورت دوره اول و دوره دوم اعلام گردید و مدت تحصیل در هر دوره سه سال اعلام شد.

تا سال ۱۳۳۵ در مدت دوره اول متوسطه تغییری ایجاد نشد و دوره دوم متوسطه شامل دو سال عمومی و یک سال تخصصی بود. سال آخر دبیرستان شامل دو رشته علمی و ادبی بوده است. در سال تحصیلی ۱۳۳۴-۱۳۳۵ رشته‌های ادبی، ریاضی، طبیعی و خانه‌داری برای دختران و رشته‌های فنی و کشاورزی برای پسران ایجاد شد. در سال تحصیلی ۱۳۳۴-۱۳۳۵ دوره متوسطه چهار سال اعلام شد و رشته‌های اقتصاد - اجتماعی، فرهنگ و ادب، علوم تجربی و فیزیک -

اجرا گذارده شد، مدت تحصیل در این دوره سه سال تعیین گردید و دوره‌ای با نام پیش دانشگاهی به مدت یک سال نیز در ساختار آموزشی ایران پیش‌بینی شد.

۳- انواع مدارس متوسطه

مدارس متوسطه، از نظر نوع فراگیر، ضوابط پذیرش دانش‌آموز، بودجه، زمان تشکیل دوره و سایر مقررات متنوع‌اند. بعضی از این مدارس دارای مقررات مشترک و در مواردی متفاوت می‌باشند. این مدارس عبارت‌اند از:

- ۱- دبیرستان‌های دولتی روزانه (نوبت اول و نوبت دوم) شهری و روستایی
- ۲- دبیرستان‌های دولتی (شبانه، دبیرستان، بزرگسالان)

۳- دبیرستان‌های شاهد

۴- دبیرستان‌های نمونه دولتی

۵- دبیرستان‌های ایثارگران

۶- دبیرستان تطبیقی

۷- دبیرستان بین‌المللی

۸- دبیرستان‌های خارجی

۹- دبیرستان‌های اختصاصی وابسته به

سازمان‌های مختلف

۱۰- دبیرستان‌های استثنایی

۱۱- دبیرستان‌های تیزهوشان

۱۲- دبیرستان‌های عشایری

۱۳- دبیرستان‌های غیر انتفاعی

۱۴- دبیرستان یا هنرستان‌های کار دانش (دولتی،

غیرانتفاعی)

۱۵- دبیرستان‌های کار دانش وابسته به

وزارت‌خانه‌ها و سازمان‌های اختصاصی

۱۶- هنرستان‌های حرفه‌ای

۱۷- هنرستان‌های صنعتی

۱۸- هنرستان‌های وابسته به وزارت فرهنگ و

ارشاد اسلامی و سازمان‌های اختصاصی

تأسیس دبیرستان‌ها و هنرستان‌ها به صورت دولتی، غیرانتفاعی، روزانه و شبانه یا توسط

- ۴- ارزش دادن به آموخته‌های خارج از مدرسه .
- ۵- تشکیل دوره‌های کاردانی پیوسته و کاهش یک سال از دوره کاردانی .
- ۶- وجود شاخه‌های نظری، فنی و حرفه‌ای با رشته‌های مختلف و متنوع .
- ۷- آسان‌تر شدن تغییر رشته تحصیلی .
- ۸- نسیم‌سالی کردن دوره متوسطه و دوره پیش‌دانشگاهی .
- ۹- واحدی کردن دوره متوسطه و دوره پیش‌دانشگاهی .
- ۱۰- ارائه دروس به صورت عمومی، اختصاصی و پودمان‌های مهارت .
- ۱۱- استفاده از خدمات راهنمایی و مشاوره در این دوره .
- ۱۲- امکان خروج از تحصیل و ورود به بازار کار .
- ۱۳- استفاده از فضاها و امکانات درونی و بیرونی مدارس متوسطه، به ویژه در دوره کاردانش .

ریاضی دایر گردید و شاخه فنی و حرفه‌ای در ۳ بخش صنعت، خدمات و کشاورزی شامل رشته‌های مختلف به وجود آمد.

در سال ۱۳۷۰ طرح نظام جدید متوسطه که به تأیید شورای عالی انقلاب فرهنگی رسیده بود به صورت آزمایشی به اجرا درآمد.

۵- ویژگی‌های طرح نظام جدید متوسطه
اهم ویژگی‌های نظام جدید متوسطه عبارت است از:

- ۱- کاهش مدت تحصیل در دوره متوسطه از چهار سال به سه سال و در نتیجه کوتاه شدن دوره آموزش عمومی از دوازده سال به یازده سال.
- ۲- پیش‌بینی دوره پیش‌دانشگاهی بعد از دوره متوسطه به مدت یک سال .
- ۳- تشکیل شاخه کاردانش و توجه به پودمان‌های مهارت که در صفحات بعد مورد بحث قرار خواهد گرفت .

شمرده‌اند. آن چه مسلم است این که طرح نظام جدید متوسطه در عمل به دلیل مساعد نشدن شرایط اجرایی لازم از نظر منابع انسانی، منابع مادی و فضای فیزیکی و تجهیزاتی با مشکلاتی رو به رو بوده است.

۶- اهداف آموزش متوسطه

به لحاظ اهمیت این دوره از تحصیل و تربیت آدمی، صاحب‌نظران تعلیم و تربیت برای این دوره اهداف متعددی ذکر کرده‌اند از جمله:

هدف‌های تربیتی دوره متوسطه عبارت است از کسب عادات و مهارت‌های لازم برای مطالعه و کار، آشنایی با روش‌های مؤثر فکر کردن و بیان کردن، رعایت اصول بهداشت و سازگاری شخصی و اجتماعی، دارا شدن نظر مساعد و قدرشناسی در فرصت‌های مختلف و تدوین یک فلسفه جامع از زندگی (شریعتمداری، علی، ۱۳۷۴).

طرح جدید متوسطه از مهرماه ۱۳۷۱-۱۳۷۰ به صورت آزمایشی اجرا شد و به تدریج در سراسر کشور تعمیم یافت.

در مورد موفقیت طرح یاد شده و مشکلات ناشی از اجرای آن دیدگاه‌های متعددی وجود دارد. بعضی از نتایج مطالعات و ارزشیابی‌ها بیانگر این امر است که اهداف طرح نظام جدید متوسطه، به ویژه در دوره پیش دانشگاهی تحقق نیافته است، در تکرار پایه یا ترک تحصیل تحول اساسی صورت نگرفته است، بستر لازم برای اجرای این برنامه در مدارس متوسطه نظری، فنی و حرفه‌ای و کار دانش فراهم نشده است، در کتاب‌های درسی تغییرات پیاپی پدید آمده است، اجرای نظام ترمی - واحدی با مشکلات متعدد روبه‌رو بوده و در نتیجه نظام سالی - واحدی جایگزین گشته است. بعضی از برنامه‌ریزان، افزایش گرایش دانش‌آموزان متوسطه به رشته‌های فنی و حرفه‌ای، از ۱۳ درصد به ۲۷ درصد را از نشانه‌های موفقیت این طرح بر

کشاورزی و خدمات، براساس نیازهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، به نحوی که هر یک از افراد شاغل یا متقاضیان اشتغال در جامعه، برای کاری که انجام می‌دهند یا داوطلب انجام آن‌اند، دانش و مهارت کافی کسب کنند.

۴- هدف دوره پیش‌دانشگاهی

ایجاد آمادگی نسبی در دانش‌آموزان برای ورود به تحصیلات عالی تر.

۵- هدف دوره کاردانی (پیوسته)

هدف کلی این دوره که جزئی از نظام آموزش و پرورش علمی - کاربردی شناخته می‌شود، تربیت نیروی انسانی رده‌های میانی (تکنسین، سرپرست و مربی) برای بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور است.

همان‌طور که قبلاً گفته شد بعضی از اهداف دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی و کاردانی پیوسته هنوز تحقق نیافته و کوشش همه جانبه مسئولان، برنامه‌ریزان و مدیران اجرایی را (از نظر تخصیص اعتبار، بستر سازی و تربیت و تأمین نیروی انسانی صالح و عالم) می‌طلبد. در این راستا لازم است پدران و مادران، دانش‌آموزان و انجمن‌های اولیا و مربیان نیز با اهداف کلی دوره متوسطه و اهداف هر یک از شاخه‌های تحصیلی آشنا گردیده، در تحقق آن برنامه‌ریزان را یاری دهند.

۷- ساختار دوره متوسطه، پیش‌دانشگاهی

و کاردانی پیوسته

در طرح نظام جدید آموزش متوسطه، مصوب ۱۳۶۹ شورای عالی انقلاب فرهنگی، ساختار جدیدی برای دوره متوسطه در نظر گرفته شده است که دارای شاخه‌ها، گروه‌ها و رشته‌های مختلف تحصیلی است. مدت تحصیل در دوره متوسطه سه سال است که یک سال آن عمومی و دو سال آن اختصاصی است.

دانش‌آموزان سال اول متوسطه در پایان سال

در شورای عالی آموزش و پرورش در تاریخ ۱۳۷۹/۲/۲۹ اهداف دوره متوسطه تحت عناوین اهداف اعتقادی، اخلاقی، علمی و آموزشی، فرهنگی - هنری، اجتماعی، زیستی، سیاسی و اقتصادی تصویب گردیده و اهداف جزئی هر یک از اهداف کلی مطرح شده است.

در طرح نظام جدید متوسطه، مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۶۹)، هدف کلی دوره متوسطه و اهداف هر یک از شاخه‌های تحصیلی مورد بحث قرار گرفته است. در این طرح آمده است که:

"هدف کلی آموزش متوسطه، پیش‌دانشگاهی و کاردانی پیوسته عبارت است از: اعتلای سطح فرهنگ و دانش عمومی و آماده ساختن جوانان برای اشتغال مفید یا ادامه تحصیل در سطوح عالی تر تحصیلی (آموزش‌های علمی - کاربردی و دانشگاهی)."

اهداف هر یک از شاخه‌ها به شرح ذیل اعلام شده است:

۱- هدف شاخه متوسطه نظری

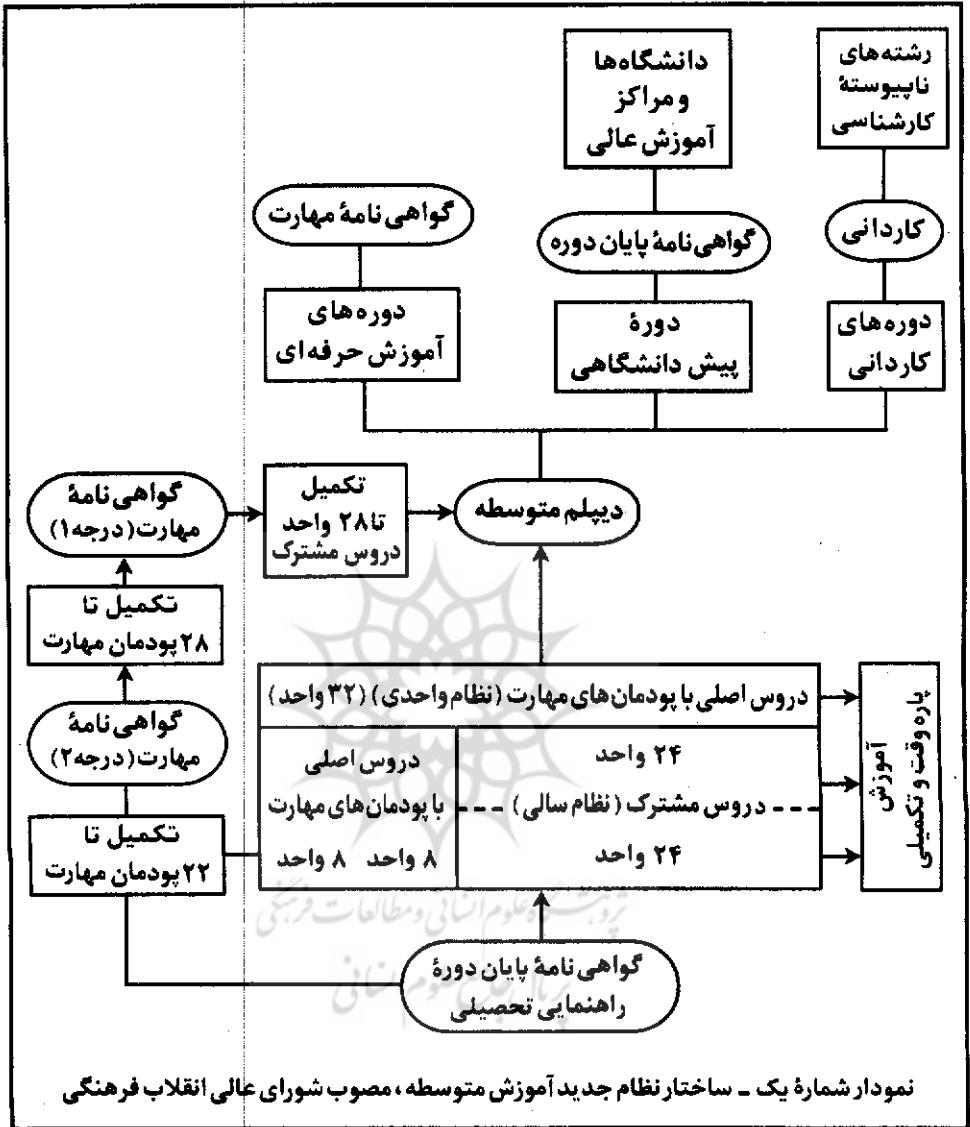
اعتلای سطح فرهنگ و دانش عمومی و شناخت بهتر استعداد و علاقه دانش‌آموزان و ایجاد زمینه مناسب برای هدایت آنان به مسیرهای تحصیلی مورد نظر و احراز آمادگی نسبی برای ادامه تحصیلات عالی تر دانشگاهی.

۲- هدف شاخه متوسطه فنی و حرفه‌ای

اعتلای سطح فرهنگ و دانش عمومی و شناخت بهتر استعداد و علاقه دانش‌آموزان و ایجاد زمینه مناسب برای هدایت آنان به سمت اشتغال مفید و احراز آمادگی نسبی برای ادامه تحصیلات عالی تر کاربردی - علمی.

۳- هدف شاخه کار دانش (مهارت آموزشی)

تربیت نیروی انسانی سطوح نیمه ماهر و ماهر، استاد کار و سرپرست مورد نیاز بخش‌های صنعت،

در این قسمت به ذکر هر یک از شاخه‌های دوره متوسطه می‌پردازیم.

۱- شاخه متوسطه نظری

این شاخه بزرگ‌ترین جزء ساختار آموزشی دوره متوسطه است و چهار رشته ریاضی - فیزیک، ادبیات و علوم انسانی، علوم تجربی و علوم و

اول می‌توانند در یکی از شاخه‌ها، گروه‌ها و رشته‌های تحصیلی به شرح ذیل ادامه تحصیل دهند. هر شاخه معرف سمت‌گیری عمده در زمینه تحصیل یا اشتغال است (نفیسی، ۱۳۷۵). نمودار شماره یک ساختار نظام جدید آموزش متوسطه، مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی را نشان می‌دهد.

رشته تحصیلی، بزرگ‌ترین جزء شاخه نظری و کاردانش یا گروه تحصیلی در شاخه فنی و حرفه‌ای است.

رشته تحصیلی معرف سمت‌گیری در یک زمینه مشخص تحصیلی است که چشم‌انداز آن به اشتغال در یک زیر بخش اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی یا ادامه تحصیل در یک گروه متجانس از رشته‌های تحصیلی دانشگاهی می‌انجامد.

هم‌اکنون در شاخه کاردانش حدود ۱۰۰۰ رشته طراحی شده که ۶۸۰ رشته ایجاد شده است.

در کلیه رشته‌های مهارتی، "پودمان‌های مهارتی" وجود دارد. دانش‌آموزانی که در شاخه کار دانش تحصیل می‌کنند می‌توانند پودمان‌های مهارت را مطابق برنامه آموزشی مربوط بگذرانند و در آزمون استاندارد مهارت در حرفه مربوط شرکت کرده، با گذراندن پودمان مهارت مطابق برنامه آموزشی مربوط و توفیق در آزمون استاندارد مهارت به دریافت گواهی‌نامه درجه یک نایل شوند. به افرادی که در شاخه کار دانش یا هر یک از

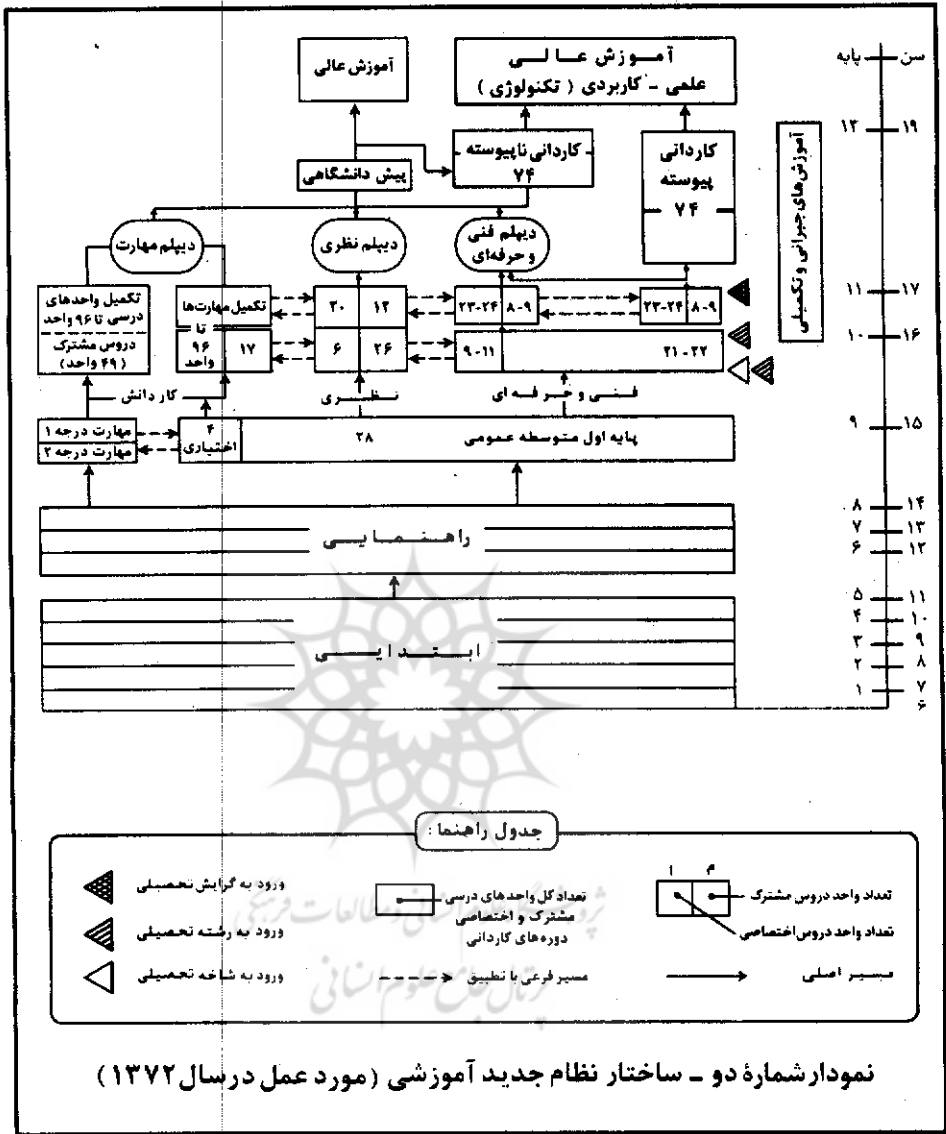
معارف اسلامی را در بر می‌گیرد. فارغ‌التحصیلان سال اول متوسطه طبق ضوابطی می‌توانند در یکی از رشته‌های یاد شده تحصیل کنند.

۲- شاخه متوسطه فنی و حرفه‌ای

این شاخه شامل سه زمینه صنعت، خدمات و کشاورزی است. زمینه، بزرگ‌ترین جزء شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش و متناظر با بخش‌های عمده فعالیت‌های اقتصادی (کشاورزی، صنعت و خدمات) است. زمینه صنعت به چند گروه مانند برق، مکانیک، مواد، عمران و غیره تقسیم می‌شود و هر گروه مشتمل بر چند رشته است. زمینه کشاورزی دارای رشته‌های منابع طبیعی، امور زراعی و باغی و امور دامی است.

۳- شاخه کاردانش

این شاخه دارای سه زمینه صنعت، کشاورزی و دامپروری و خدمات است و هر زمینه یک یا چند گروه و هر گروه یک یا چند رشته مهارتی دارد.

متوسطه ایران برای اولین بار مطرح گردیده، شامل چندین گروه تحصیلی متناسب با گروه‌های آزمایشی آزمون ورودی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی است. هم اکنون رشته‌های تحصیلی دوره پیش‌دانشگاهی عبارت‌اند از: علوم ریاضی، علوم تجربی و علوم انسانی و هنر.

شاخه‌های تحصیلی یاد شده ۹۶ واحد درسی را گذرانیده باشند دیپلم متوسطه در رشته مربوط داده می‌شود.

۴- دوره پیش‌دانشگاهی
دوره پیش‌دانشگاهی در ساختار نظام جدید

۵- دوره کاردانی پیوسته

دانش آموزانی که شاخه فنی و حرفه‌ای را انتخاب می‌کنند می‌توانند طبق ضوابطی، دوره پنج ساله کاردانی پیوسته (سه سال متوسطه و دو سال کاردانی) را بگذرانند. به فارغ التحصیلان این دوره گواهی نامه فوق دیپلم کاردانی در رشته و گرایش که تحصیل کرده‌اند، اعطا خواهد شد.

نمودار شماره ۲ ساختار نظام جدید آموزش متوسطه را که از سال ۱۳۷۱-۱۳۷۰ اجرا شده است، نشان می‌دهد.

در مورد رشته‌ها و گرایش‌های مربوط به هر یک از شاخه‌های تحصیلی یاد شده و ویژگی‌های هر رشته در مقالات بعد بحث خواهیم کرد.

پی‌نوشت:

۱- سنین چهارده تا هفده سال، پوشش واقعی دوره متوسطه است. پوشش ظاهری، برابر مقررات دوره متوسطه در ایران، چهارده تا نوزده سالگی است.

منابع:

- استادان طرح جامع آموزش خانواده: خانواده و فرزندان در دوره دبیرستان، انتشارات انجمن اولیا و مربیان، ۱۳۷۶.
- شکوهی، غلامحسین: تربیت و مراحل آن، انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۳۷۰.
- شریعتمداری، علی: رسالت تربیتی و علمی مراکز آموزشی، انتشارات سمت، ۱۳۷۶.
- صافی، احمد: سازمان و قوانین آموزش و پرورش ایران، انتشارات سمت، ۱۳۸۰.
- صافی، احمد: آموزش و پرورش ابتدایی، راهنمایی و متوسطه، انتشارات سمت، ۱۳۸۱.
- صافی، احمد: بررسی سیر تاریخی و تکوینی ساختار آموزشی آموزش و پرورش ایران، پژوهشکده تعلیم و تربیت، ۱۳۷۹.
- لوتان کوی: آموزش و پرورش تطبیقی، ترجمه محمد عیسی نوری سرخابی، انتشارات سمت، ۱۳۷۵.
- ملکی، حسن: مبانی برنامه ریزی درسی آموزش متوسطه، انتشارات سمت، ۱۳۷۹.
- نفیسی، عبدالحسین: هشت سال تلاش، انتشارات طهوری، وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۷۶.
- وزارت آموزش و پرورش: آیین نامه اجرایی مدارس متوسطه، دبیرخانه شورای آموزش و پرورش، ۱۳۷۸.
- وزارت آموزش و پرورش: طرح نظام جدید آموزش متوسطه، ۱۳۶۹.